

**Інтермедіальний аспект вивчення
української і зарубіжної літератури у виші**

Горболіс Л. М.

доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри української мови і літератури
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
М. Суми, Україна

Міжмистецький аспект вивчення української і зарубіжної літератури у виші є одним із продуктивних у системі філологічної освіти, на чому слушно зауважують С. Жила, С. Маценка, Н. Мочернюк, В. Шуляр, Т. Яценко та ін., адже забезпечує формування фахових компетентностей майбутніх учителів української мови і літератури, зарубіжної літератури, поглиблює їхні знання з історії і теорії літератури, формує вміння вільно користуватися спеціальною термінологією, інтерпретувати літературні тексти і явищ, оперувати методами наукового аналізу та структурування літературного матеріалу з урахуванням класичних і новітніх методів, прийомів, методик.

Теоретико-практичні аспекти вивчення інтермедіальності у виші можуть бути представлені не лише в програмах навчальних дисциплін обов'язкового циклу – «Українська література», «Зарубіжна література», але і в дисциплінах вибіркового блоку – «Міжмистецькі контакти українського тексту», «Порівняльне літературознавство», «Теорія літератури» (ОР «Бакалавр», «Магістр») спеціальності А 4 Середня освіта (Українська мова і література), як це тривалий час успішно практикується в Сумському державному педагогічному університеті.

Ефективність і перспективність вивчення міжмистецького контенту в процесі підготовки здобувачів досягається завдяки активному залученню міждисциплінарного підходу, адже «інтермедіальність у сучасному художньому просторі переростає межі взаємодії мистецтв, підключаючи інші сфери культури і забезпечуючи нероздільність синтезованих елементів у творчих практиках, відмінних від традиційних» [1, с. 38].

У процесі роботи з текстами, аналіз яких потребує залучення міжмистецького підходу, важливе значення має обраний викладачем і рекомендований здобувачам для вивчення (в аудиторії чи винесений на самостійне опрацювання) літературний твір, позаяк мистецтво, як відомо, в усі часи активно реагує на зміни в суспільному житті, культурні революції, екологічні катаклізми, запити читачів. «Література, – підкреслює Д. Наливайко, – виділяється з-поміж інших видів мистецтва тим, що тільки вона суміщає в собі весь комплекс його функцій у потенційно повному вияві. З цим пов'язана її здатність охоплювати всі сфери й аспекти буття, виражальна універсальність її мови, хоч у чуттєвій повноті й конкретності вираження певних його сторін вона поступається іншим мистецтвам (наприклад, скульптурі – в пластичності зображення, живопису – в його візуальній наочності й барвистості, музиці – в емоційній наснаженості вираження тощо)» [2, с. 280].

Інтермедіальний аспект вивчення української і зарубіжної літератури у виші може бути представлений різноаспектно – найбільш показовими творами з домінантою одного виду мистецтва (наприклад, архітектури з роману В. Гюго «Собор Паризької Богоматері» чи танців у творах сучасного українського письменника В. Корнійчука) чи кількох, як, наприклад, музика, література, скульптура, архітектура, живопис у романі Д. Брауна «Інферно». Міжмистецький вектор інтерпретації літературних текстів українських і зарубіжних письменників є продуктивним у процесі вивчення ключових образів, із проєкцією в широкий культурно-мистецький простір. Так цікавими й пізнавальними для здобувачів є теми «Образ Прометея (Дон Жуана, Мазепи) у світовій літературі та мистецтві». Залучення культурно-історичного, герменевтичного, компаративного методів сприяє різногранному вивченню ключових образів у біографічних романах (зокрема і в порівняльному аспекті) – образ художника Ваг Гога (а отже, і світ живопису) у романах І. Стоуна «Жага до життя», Ф. Пажака «Ван Гог. Іскріння», образ скульптора Пінзеля у творах сучасних українських письменників «Жертва забутого майстра»

Є. Кононенко, «Втеча майстра Пінзеля» В. Єшкілева, «Пінзель. Фантазія на тему біографії» І. Пустиннікової. Робота над текстами такого змістового наповнення сприятиме з'ясуванню стильових особливостей творів, індивідуальної манери письма прозаїків, допомагатиме здобувачам вищої освіти заглибитися в широкий культурно-мистецький контекст, формуватиме у студентів вміння критично осмислювати історичні надбання та новітні досягнення літературознавчої науки у взаємозв'язках із європейським досвідом, здійснювати науковий аналіз літературного матеріалу, інтерпретувати та структурувати його з урахуванням доцільних методологічних принципів.

Окрему групу творів, які формують фахові компетентності, підвищують зацікавленість здобувачів літературою, складають художні тексти українських і зарубіжних письменників, що мають екранізовані, сценічні чи мультипліковані варіанти – наприклад, роман «Ворошиловград» С. Жадана – фільм «Дике поле» режисера Я. Лодигіна; п'єса «Бридкий» Маріуса фон Машенбурга – вистава «Хто я?» режисера С. Садаклієва; поема «Енеїда» І. Котляревського – мультфільм «Енеїда» режисера В. Дахна тощо. Варто наголосити на високих ризиках роботи з такими творами: здобувачі мають розуміти важливість літературного твору як першотексту в осмисленні теми, ідеї, системи образів, адже режисерський варіант (у кіно, виставі чи мультиплікаційному фільмі) не позбавлений додаткових ідей. У процесі студіювання такого художнього матеріалу особливо важлива співпраця викладача й студента, позаяк головне не лише виявити спільне в обраних художніх зразках, але і дібрати відповідну термінологію та знайти механізми потлумачення, важливі для розуміння ідейної спрямованості, концепції, системи образів літературного твору. Студент (майбутній учитель української та зарубіжної літератури, який у перспективі застосовуватиме інтермедіальні аспекти вивчення літератури в школі) має пам'ятати, що фільм чи вистава – це не ілюстрація, а важливий навчальний матеріал, покликаний підсилити важливі аспекти літературного твору, допомогти декодувати зашифровані

смишли в тексті, заглибитися в творчу лабораторію письменника (це стосується, наприклад, кіноповісті та кінофільму «Земля»).

Результати своїх спостережень над творами українських і зарубіжних письменників здобувачі вищої освіти можуть засвідчити в індивідуальних, групових дослідницьких проєктах, продемонструвавши вміння використовувати цифрові ресурси, інформаційні та комунікаційні технології для пошуку, обробки, критичного аналізу й оцінки. Сформовані знання про міжмистецьку взаємодію в літературному тексті та вміння проєктувати їх на твори українських і зарубіжних письменників здобувачі вищої освіти мають можливість залучати і в процесі опанування курсів методики навчання літератури (української, зарубіжної), адже «одним із завдань якісного шкільного навчання української літератури є реалізація принципу міжмистецької взаємодії у процесі опрацювання літературного твору» [3].

Інтермедіальний аспект вивчення української і зарубіжної літератури у вищій школі має великі потенційні можливості. Такий напрямок роботи з художніми текстами сприятиме популяризації української і зарубіжної літератури, формуванню професійної і читацької компетентності, окреслюватиме (разом із академічною мобільністю й неформальною освітою) можливість побудови власної траєкторії навчання і в подальшому професійного зростання. Окремі аспекти інтермедіальної практики слушно продовжувати застосовувати і в процесі підготовки здобувачів третього освітнього рівня.

Література

1. Власенко І., Король А. Інтермедіальність сучасного мистецтва і технології його сприйняття. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2024. № 3. С. 38-45
2. Література на полі медій : зб. наукових праць відділу теорії літератури та компаративістики Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН

України / ред. Т. Гундорова, Г. Сиваченко. Київ: Ін-т літератури ім. Т. Шевченка НАНУ, 2018. 633 с.

3. Яценко Т. Міжмистецька взаємодія у шкільній літературній освіті: практичний аспект. URL: https://www.apn-journal.in.ua/archive/27_2020/part_6/39.pdf (дата звернення: 29.01. 2025).